

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА ТИПОЛОГІЯ ТЕРМІНІВ СУБМОВИ ІНФЕКТОЛОГІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Войткевич Н. І.

*старший викладач кафедри іноземних мов
Буковинський державний медичний університет
Театральна площа, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0002-3951-0185
voitkevych.nina@bsmu.edu.ua*

Тесленко М. О.

*викладач кафедри іноземних мов
Буковинський державний медичний університет
Театральна площа, 2, Чернівці, Україна
orcid.org/0000-0001-7236-918X
mary.teslenko@gmail.com*

Ключові слова:

*терміносистема інфектології,
англомовна медична
термінологія, структурно-
семантичний аналіз,
семантико-тематична
класифікація, етіологічна
класифікація.*

У статті здійснюється спроба здійснити аналіз особливості структури термінів субмови інфектології сучасної англійської мови. Простежується вербальна кодифікація відібраних термінологічних словосполучень у сучасних медичних енциклопедичних словниках. Висвітлюється специфіка їхньої семантики, представлена розробка найбільш продуктивної семантико-тематичної класифікації. У процесі дослідження використовувалися метод суцільної вибірки, який уможливив добір фактичного матеріалу, описовий метод, завдяки якому здійснено інвентаризацію та внутрішню інтерпретацію відібраних термінологічних одиниць, структурний метод для встановлення зв'язків і відношень між мовними елементами. Виокремлюється подальша перспектива в більш детальному дослідженні мовних одиниць на всіх мовних рівнях, зокрема аналізі нових терміноодиниць, які з'являються внаслідок асиміляції та запозичення за умови розвитку англомовного медичного дискурсу та необхідності найменування новітніх понять галузі. Крім того, такий рішучий розвиток медицини і своєю чергою медичної лексикології, що не припиняється і в наші дні, зумовлений стрімким розвитком науки і техніки. Слід також зазначити, що, мабуть, жодна галузь медицини не знаходиться під таким значним впливом чинників зовнішнього середовища, як інфекційні хвороби. Очевидним доказом цього твердження служить ситуація медичного простору у всесвітньому масштабі; що вкотре підкреслює актуальність цього дослідження. Це, насамперед, поява нових штамів вірусів через їхню постійну здатність до мутацій та резистентність до нинішніх антивірусних, антимікробних та протигрибкових препаратів. У цьому сенсі інфекційні хвороби тісно пов'язані з мікробіологією, патологічною фізіологією та іншими галузями медицини. Таким чином, ця робота не обмежується єдиною сферою інфекційних захворювань та може слугувати підґрунтям супутніх досліджень терміносистем вищезгаданих наук.

LEXICAL AND SEMANTIC TYPOLOGY OF TERMINOLOGICAL UNITS BELONGING TO ENGLISH SUBLANGUAGE OF INFECTOLOGY

Voytkevich N. I.

*Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Bukovinian State Medical University
Tetralna square, 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0002-3951-0185
voitkevych.nina@bsmu.edu.ua*

Teslenko M. O.

*Lecturer at the Department of Foreign Languages
Bukovinian State Medical University
Tetralna square, 2, Chernivtsi, Ukraine
orcid.org/0000-0001-7236-918X
mary.teslenko@gmail.com*

Key words: *terminological system of infectology, English medical terminology, structural and semantic analysis, semantic and thematic classification, etiological classification.*

The article attempts to analyze structural peculiarities of terminological units belonging to the sublanguage of infectology of modern English. Verbal codification of selected terminological phrases in modern medical encyclopedic dictionaries is traced. The specifics of their semantics are highlighted and the development of the most productive semantic and thematic classification is presented. The conducted study has used the method of continuous sampling, which allowed the selection of actual material; descriptive method, due to which the inventory and internal interpretation of the selected terminological units were carried out; structural method for establishing connections and relationships between language elements. The further perspective for more detailed research of language units at all language levels, including the analysis of new terms that appear as a result of assimilation and borrowing with the development of English medical discourse and the necessity to name the latest concepts in the field is evident. Moreover, such a decisive development of medicine, and in turn of medical lexicology, which is not limited and continuous even now due to the rapid development of science and technology. It should also be noted that, apparently, no branch of medicine is under such a significant influence of environmental factors as infectious diseases. The obvious proof of this statement can be viewed in the current situation of the medical space on a global scale; which once again emphasizes the relevance of this study. This is primarily the emergence of new strains of viruses due to their constant ability to mutate and resistance to existing antiviral, antimicrobial and antifungal drugs. In this sense, infectious diseases are closely related to microbiology, pathological physiology and other fields of medicine. Thus, this work is not limited to a single area of infectious diseases and can serve as a basis for related studies of terminological systems of the above sciences.

Постановка проблеми. Кожна людина, почувши слово «інфекція», вмиє асоціює його з чимось негативним, «заразним» та небезпечним. Так, у XIV–XV ст. такі асоціації були б пов’язані з «чорною смертю» – бубонною чумою, початок XIX ст. – з епідемією холери в Індії та Росії, на початку XX ст. це була б «іспанка» – епідемія грипу, що винищила від 50 до 100 мільйонів життів. Сучасна людина, мабуть, асоціює поняття «інфек-

ція» зі СНІД, кором, сезонними епідеміями грипу або ж хворобами, викликаними вірусами Ебола чи Зіка. Насправді існує близько півтора тисячі інфекцій, здатних не лише інфікувати, але й призводити до інвалідності і навіть смерті. Є кілька визначень поняття «інфекція»: 1) стан, коли в організм потрапляє чужорідний патоген у вигляді бактерій, паразитарних грибків, найпростіших, гельмінтів, вірусів тощо, які розмножуються

і здатні чинити хвороботворний ефект [1]; 2) потрапляння і розвиток або розмноження інфекційного агента в організмі людей чи тварин, що може становити ризик для здоров'я населення [2; 14]. У широкому сенсі часто під терміном «інфекція» розуміють сукупність патологічних, адаптаційно-приспосувальних і репаративних реакцій організму, що виникають у результаті його конкурентної взаємодії з патогенними й за певних умов потенційно патогенними вірусами, бактеріями і грибами. Аналогічне явище стосовно найпростіших і гельмінтів називають інвазією.

Насправді ми зіткнулися з певними труднощами щодо відбору термінів інфектології та їхньої систематизації, оскільки нині не існує власне класифікації інфекційних хвороб, яка б повністю задовольнила інфекціоністів, епідеміологів й мікробіологів. Наприклад, згідно з класифікацією середовища проживання збудника інфекційні захворювання діляться на антропонози, зоонози та сапронози. Етіологічна класифікація поділяє інфекційні захворювання за збудником: віруси, різноманітні бактерії, грибки, найпростіші, гельмінти, членистоногі та пріони. У своєму дослідженні ми зупинилися на класифікації, яка ґрунтується на клінічних та епідеміологічних чинниках, запропонованій видатним українським епідеміологом Л.В. Громашевським за механізмом передачі та первинною локацією. За цією класифікацією виділяють:

- кишкові інфекції (фекально-оральний механізм передачі інфекції, місце первинної локалізації – травна система);
- інфекції дихальних шляхів (повітряно-крапельний механізм, місце первинної локалізації – респіраторний тракт);
- кров'яні інфекції (трансмисивний механізм, місце первинної локалізації – система кровообігу та кров'яні елементи);
- інфекції зовнішніх покривів (контактний механізм, місце первинної локалізації – шкіра та підшкірна основа).

Спочатку нам слід було з'ясувати самі значення вихідних досліджуваних термінів. Латинське слово «*infectio*» означає «забарвлення, фарбування, просочування, псування, твалтування, розбещування». У 1831 році видатний німецький лікар Крістоф Вільгельм Гуфелянд надав цьому терміну нового значення – «зараження хворобою». У 1894 році засновник патологічної анатомії та клітинної теорії, німецький науковець Рудольф Вірхов вводить термін «інфекційні хвороби». З тих часів минуло кілька століть – невеликий відрізок часу в масштабах світової історії, та не щодо медицини. Відкриття та винаходи в медичній галузі змінюють, доповнюють, а інколи і спростовують одне одного. Створюються нові

підходи до діагностики та лікування різних захворювань. З'являється велика кількість термінів, що висвітлюють нові поняття, які потребують певного структурно-семантичного аналізу та семантико-тематичних класифікацій. Саме стрімкий розвиток світової медицини та інфекційних захворювань зокрема, постійне розширення й оновлення термінів цієї сфери передусім у межах англійської мови, а також нагальна потреба у впорядкуванні терміносистеми англійської фахової лексики субмови «інфектологія» зумовлюють актуальність дослідження.

Об'єктом дослідження є термінологічні одиниці інфектології в сучасній англійській мові. **Предметом** дослідження є структура та семантика термінів інфектології в сучасній англійській мові. **Метою** роботи є структурно-семантичний аналіз термінів інфектології в англійській мові крізь призму загального термінознавства та робота семантико-тематичної класифікації.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: 1) визначити поняття «інфектологічний термін», «терміносистема інфектології»; 2) проаналізувати інфектологічні терміни англійської мови; 3) описати головні структурно-семантичні групи досліджуваних лексем.

Основна частина. Доцільним насамперед є наведення основних тлумачень понять «термін» та «термінологія». Формулювання дефініції «термін» є дуже дискусійним у сучасній лінгвістиці, тому не існує єдиного конкретного визначення цього поняття. У давньоримській міфології поняття «термін» означало божество меж та кордонів. Традиційно виділяють два основних напрями вивчення термінології як науки, кожен базується на своїх певних законах, на основі яких будується своя концепція терміна та своя термінологія. Дослідження на базі першого напрямку називають термін особливою лексичною одиницею та протиставляють її слову, а термінологію – загальноповживаній лексиці. Концепція термінології як складової частини літературної мови відкидається зовсім, тут її називають автономним розділом лексики. Термінологія трактується як спеціальна лексика, до якої належать усі лексичні засоби, так чи інакше пов'язані з професійною діяльністю людини [3, с. 45].

Дослідники другого напрямку переконані, що термінологія відповідає усім ознакам літературної мови і характеризується як окрема лексична підсистема, що гарантує виконання однієї з найважливіших соціальних функцій мови – спеціальної професійної комунікації. В.М. Прохорова стверджує, що переконливим свідченням єдності термінології і загальнолітературної лексики є факт створення та функціонування в усіх терміносистемах термінів лексико-семантичного творення.

Дослідниця зазначає, що лінгвісти в процесі вивчення явища лексичної семантики в лексиці літературної мови, а також дослідження полісемії, омонімії, синонімії, розмірно-оцінних іменників залучають загальнолітературні слова і терміни як фактичний мовний матеріал [4, с. 64].

Великий глумачний словник сучасної української мови дає таке визначення терміна: 1) слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо; 2) слово або вислів, що вживається в тому чи іншому середовищі, на певній території, людьми певного фаху [5, с. 1468].

Історично до номінативних частин мови належать іменники, прикметники, дієслова та прислівники, але більшість науковців зазначають переважність іменного термінотворення. Стверджують, що саме іменники володіють абсолютною номінативною значущістю, тобто вони здатні транспортувати зміст усіх інших номінативних частин мови, таких як дієслово, прикметник та прислівник [6].

Під термінологією інфектології як субмови професійної медичної термінології розуміємо сукупність термінів на позначення кола понять галузі інфекційних захворювань, що описує наукову та практичну діяльність фахівців щодо інфекційних станів та захворювань, їхніх клінічних проявів та симптоматики, діагностики, лікування та профілактики. Тобто терміносистемою інфектології називається сформована система інфектологічних термінологічних одиниць, що продовжує розвиватись та яка підпорядковується дії основних законів певної мови. Для поняття «інфектологічний термін», як і для терміна загалом, не існує єдиної дефініції. Ми вважаємо доречним інфектологічним терміном вважати слово або словосполучення, яке позначає поняття інфектології як субмови професійної медичної термінології, що відображає специфіку явищ цієї галузі та вживається в науково-теоретичній, науково-популярній, фаховій, методичній та навчальній літературі, фаховій мові лікарів-інфекціоністів.

Таким чином, терміносистема інфектології – це упорядкована сукупність термінів для позначення понять галузі інфекційних хвороб, які знаходяться в різних зв'язках і відносинах. Терміносистема сфери інфектології, як і будь-яка інша, має особливості, тому вимагає ретельного аналізу і систематизації. Вона викликає великий інтерес у сучасних вчених, адже не лише є невід'ємною частиною професійної комунікації, але й робить значну частину інфектологічних термінів широко вживаними серед неспеціалістів. Деякі терміни дуже швидко стають відомими і поступово стають використовуватися в повсякденному житті. Таким

чином, дослідження функціонування термінів інфектології в мові є актуальним питанням.

Наступним важливим питанням дослідження є джерела створення термінів. Ніхто не заперечує, що основна маса медичних, в тому числі і інфектологічних термінів, латинського або грецького походження. Термінами можуть також бути слова, створені штучно та випадково [7, с. 46]. Так, наприклад, німецький фізик Вільгельм Рентген, який відкрив у 1895 році нову форму випромінювання, здатну проникати через матеріали, не знав, що це і як його назвати, тому зробив це досить просто – назвав їх невідомими променями, тобто променями *X* (саме так позначають невідоме в математиці). І донині в англійській мові «рентгенівські промені» або «робити рентген» звучить як *X-ray* («промені ікс»), а не *Roentgen rays*, оскільки це набагато простіше. Або ж взяти назву захворювання «інфекційна еритема». Є термін *infectious erythema* від латинського *erythema infectiosum*, але є також назва *fifth disease* («хвороба під номером п'ять»), яка з'явилась тому, що в історичній класифікації захворювань із шкірними висипками у дітей це захворювання було п'ятим у списку. Часто в англійській медичній термінології перевага надається використанню власне англійських назв, а не термінів латинського чи грецького походження. Так, наприклад, назва кору «*measles*» походить від середньовічного англійського слова «*maselen*», що означало «багато маленьких цяток», хоча існує і «*rubeola*» латинського походження, яке використовується в англо-мовній медичній літературі набагато рідше. Що стосується терміна *German measles*, що перекладається як корова краснуха, а не німецький кір, то ця назва – наче знак данини німецькому лікарю Джорджу де Матону, який у 1814 році під час дослідження шкірних висипань зрозумів, що захворювання настільки відрізняється від кору, щоб повинно бути окремою хворобою і мати свою назву.

Крім того, в деяких терміносистемах поширене використання термінів, що виникли від загальноновживаних слів за допомогою перенесення значення [8, с. 227]. Наприклад, є кілька термінів зі значенням «інфекційне захворювання» в англійській мові: *contagious*, *infectious*, *communicable* та *catching disease*. Перші три – латинського походження, утворених від прикметників *contāgiōsus*, *a, um* (заразний) та *īnfectīvus*, *a, um* (той, що забарвлює, просочується, псує) та іменника *commūnicātiō*, *ōnis f* (повідомлення, передача, поширення, бесіда) відповідно. Тобто їх використання в англійській мові може бути пояснене їхнім значенням у латинській – ті, що проникають, поширюються, передаються та інфікують. Що стосується терміна *catching disease*, то воно походить від загальноновживаного англійського дієслова *catch* – ловити, піймати, схопити, підхопити

(хворобу). Отже, *catching disease* – це захворювання, що легко підхопити, тобто інфекційне. Слід зазначити, що є також вираз *catch a cold* – застудитися (підхопити застуду). Науковці називають явище виникнення терміна від загальноживаних слів за допомогою перенесення значення номінативною метафорою і стверджують, що воно веде до виникнення слів-омонімів. Характерною рисою саме англійської мови є існування термінів, що мають різні значення в різних областях людського пізнання, тобто є омонімами. У термінології таке явище отримало назву транстермінологізації [9, с. 129]. Дослідження показало, що це характерно і для терміносистеми інфектології. Наприклад, англійська лексема *discharge* у сфері інфектології як дієслово означає «виділятися (про гній у рані), прориватися (абсцес), виписувати з лікарні». Як іменник це означає «виділення (з носа, очей, рани)». Цікавим фактом є те, що цей самий термін в юридичній термінології означає звільнення з-під варти. Крім того, спостерігаємо явище полісемантики в рамках власної терміносистеми. Так, з одного боку, *discharge* – це патологічні виділення, а з іншого – виписування з лікарні.

Інфектологія в процесі історичного розвитку стикається також і з таким явищем, як перехід термінів у фразеологізми [10, с. 314]. Наприклад: англ. *black death* – «чорна смерть» (епідемія бубонної чуми в Європі у XIV ст.); англ. *silent killer* в українській мові звучить як «лагідний вбивця» (гепатит С, який спочатку в більшості пацієнтів протікає асимптоматично); англ. *typhoid Mary* – «тифозна Мері», тобто людина, від якої можна заразитись (походить від імені американки Мері Меллон, яка наприкінці XIX ст. інфікувала більше 50 людей тифом, сама залишаючись здоровою); *kissing disease* – «хвороба поцілунків» (інфекційний мононуклеоз, що передається через інфіковану слину).

Висновки. Підбиваючи підсумки дослідження, можна дійти наведених нижче висновків.

1. Термінологія інфектології є частиною загальної терміносистеми англійської мови, постійно розвивається і перебуває в тісному зв'язку із загальноживаною лексикою. Вона є відкритою системою термінів, адже на розвиток і функціонування будь-якої термінології впливають не тільки мовні, а й позамовні чинники, що активізують зміни в семантиці слів, призводять до значної кількості іноземних запозичень і створення нових слів для позначення нових понять інфектології. Єдність і цілісність цієї динамічної мовної мікросистеми забезпечена лексико-семантичними відносинами між її елементами. Терміни не існують ізольовано, вони вступають у гіперо-гіпонімічні, антонімічні та синонімічні відношення, тим самим постійно розвиваючи й удосконалюючи терміносистему інфектології.

2. Досліджувані лексеми вимагають подальшого дослідження на всіх мовних рівнях, аналізу нових термінів, які з'являються внаслідок запозичення для найменування новітніх понять галузі.

Отримані результати не вичерпують проблематики, порушеної в цьому дослідженні. Перспективи роботи вбачаємо у впорядкуванні термінології інфектології англійської мови, а також систематизації способів творення досліджуваних термінологічних одиниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Etymology Dictionary. URL: <https://www.etymonline.com/> (дата звернення 20.12.2020)
2. Міжнародні медико-санітарні правила: прийняті ВООЗ від 23.05.2005. 2-е видання. С. 90.
3. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология. Вопросы теории : уч. пособие. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 248 с.
4. Прохорова В.Н. Русская терминология (Лексико-семантическое образование): уч. пособие. Москва : Филологический факультет МГУ имени М.В. Ломоносова, 1996. 125 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / за ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
6. Сініцина В.В. Структурно-семантичний аналіз похідних іменників-термінів галузі енергозберігаючих технологій в англійській мові. *Науковий вісник МГУ. Філологія*. 2010. № 10. URL: <http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v10/v10-1/46.pdf>. (дата звернення 18.12.2020)
7. Сизонов Д.Ю. До питання основних характеристик терміна. *Дивослово (українська мова й література в навчальних закладах)*. 2010. № 11. С. 44–48.
8. Туровська Л.В. Терміни та номени в науково-технічній сфері. *Українська термінологія і сучасність*. 2005. Вип. VI. С. 225–229.
9. Сизонов Д.Ю. Медична термінологія в українських ЗМІ : словник / за ред. Л.І. Шевченко. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. С. 335.
10. Сизонов Д.Ю. Функціонально-стильові параметри медичної термінології. *Лінгвістичні студії*. Донецьк : ДНУ, 2011. С. 312–317.

REFERENCES

1. *Online Etymology Dictionary | Origin, history and meaning of English words*. (n.d.). Etymology Dictionary. <https://www.etymonline.com/>
2. International health regulations (2005). WHO regulations. 2nd edition, 90.
3. Superanskaya A.V., Podolskaya N.V., Vasilyeva N.V. (2012). *Obshhaja terminologija*.

- Voprosy teorii* [General terminology. Theoretical questions]. Moscow, Publishing house «LIBROKOM», 248 [in Russian].
4. Prohorova V.N. (1996). *Russkaja terminologija (Leksiko-semanticheskoe obrazovanie)* [Russian terminology. Lexical and semantical education]. Moscow, Philological department, M.V. Lomonosov MGU, 125 p. [in Russian].
  5. Busel V.T. *Velikij tlmachnij slovník suchasnoji ukrajins'koji movi (z. dod., dopov. na CD)* [Big thesaurus of modern Ukrainian with additions on CD]. Kyiv, Irpin 'Perun', 1736 [in Ukrainian].
  6. Online Sinitsina V.V. *Strukturno-semantichnij analiz pohidnih imennikiv-terminiv galuzi energozberigajuchih tehnologij v anglijs'kij movi* [Structural and semantic analysis of derived nouns as terminological units in the field of energy saving in English]. URL: <http://vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v10/v10-1/46.pdf>.
  7. Syzonov D.Yu. (2010). *Do pitannja osnovnih harakteristik termina* [to the question of the terms' main features]. *Dyvoslovo, scientific and methodological journal*, vol. 11. P. 44–48 [in Ukrainian].
  8. Turovska L.V. (2005). *Termini ta nomeni v naukovu-tehnicnij sferi* [terms and notions in the scientific and technical field]. *Ukrajins'ka terminologija i suchasnist'* [Ukrainian terminology and modern], vol. VI, Kyiv: KNEU. P. 225–229 [in Ukrainian].
  9. Syzonov D.Yu. (2012) *Medichna terminologija v ukrajins'kih ZMI: slovník* [Medical terminology in media, dictionary]. Kyiv, VPTS «Kyivskij universytet», [Kyiv university], 335 p. [in Ukrainian].
  10. Syzonov D.Yu. (2011). *Funkcional'no-stil'ovi parametri medichnoji terminologiji* [Functional and stylistic parameters of medical terminology]. *Linguistic studies*, Donetsk, p. 312–317 [in Ukrainian].